

Таз огълан

(Къырымтатар халкъ масалы эсасында)

Иштиракчилер:

Таз огълан

Анасы

Падиша

Падишанынъ къызы

Шорбаджынынъ огъулары - 3

Хызметчилер – 2-3

Балет:

Орду – аскерлер

Оюнджы къызлар

1 сана

Таз огълан: *(санагъа чыкъа. Чантасындан кисесини чыкъара, акъчыларыны сая, гъает кедерли алда кокюс кечире)* Бу сефер де къазанчым бир шейге ошамады. Учъ йыл олды бу азбарда чалышкъаным, бир ишке ёкъ демедим, амма шорбаджым манъа пек аз акъча телей. Огъулары биле манъа Таз огълан деп башладылар. Чаресизликтен бойле ад манъа япышты. Бир шей япмалым. Башкъа ерден къысметимни къыдырмалым.

(Онынъ янындан Шорбаджынынъ учъ огълу кечип, Таз огъланны эслейлер ве янына баралар)

1 огъул: Таз огълан, эй, Таз огълан! Сен пек кедерлисинъ!

2 огъул: Бабамыз, гъалиба, Таз огълангъа кене акъкъыны кереги киби тэлемен!

3 огъул: Таз огълан! Кельчи якъынджа. Айтаджакъ шейимиз бар!

(Шорбаджынынъ огъулары ойнап, Таз огъланны этрафындан сарып алалар. Ойюнлары биткенде, Таз огълан санада бир озю къала. Бир элинде Къавал, белинде Къушакъ, экинджи элинде де Улукъ пейда ола)

Таз огълан: Худжур бир шей! Шорбаджымнынъ огъулары манъа бойле бахшышлар къалдырдылар. Иште, къавалны кейфим гузель олгъанда чаларым, къушагъымны бегендим, байрамларда багъларым, улукъны исе... Айды, эвге барсам, улукъны да бир ерге келиштирим. Эп бири, анам шимди мени коръсе, ким биле насыл языкъсыныр... Эх! *(кете)*

Анасы *(сана артындан тавукъларгъа ем бергени киби сеси эшитиле)*: Типи-типи-типи... *(бироздан озю де чыкъа)*...

Бу яз ягъмурсыз олды. Берекетсиз бир йыл оладжакъ. Таз огъланнынъ де иши уймады. Огюмизде де къыш... Не япаджакъмыз, бильмейим. Ана, Таз огъланнынъ озю де корюнди. Ах, балам, башыны аскъан, келе...

Таз огълан: *(бироз кейфсиз)* Селям алейкум, ана!

Анасы: Алейкум селям, огълум! Хош кельдин! Ишини беджерип келесинъми, балам?!

Таз огълан: Иш пек яхшы дегиль, ана! Шорбаджым бу кере де акъчасыны къызгъанды. *(кисесини косьтере)* Амма огъулары манъа, мына бакъ, насыл бахшышлар бердилер! *(кисесини къушакъ ичине сокъа)*.

Анасы: Мен о балалар яхшы олгъанларыны эвельден дуйдым. айды, иште, къысметинъ булардыр. Кир эвге, ювунъ, акъшамлыкъ тамам иле азырдыр.

(Таз огълан эв ичине кире. Умютсизден демир акъчалар тёкюльгени киби давуш келе)

Таз огълан: *(шашкъын алда, чезик къушагъы элинде, эвинден чыкъа)* Ана! Эвге кирип бакъ, риджа этем! Я да мен шимди бир муджизели тюш коръдимми?

Анасы *эвге кире ве эвден тез-тез чыкъа. Баласына козьлерини тёгереклетип бакъа.*

Анасы: О акъча къайдан чыкъты?

Таз огълан: Мен къушагъымны чездим... Олар шыррр этип, табангъа тёкюльдилер. Демек, бу адий къушакъ дегиль де, бир тылсым! Бу тылсымлы

кѳушакѳтан шу акѳчалар пейда олдылар! Мына санѳа Асан, Усеин ве Керим достларым!

2 сана

Таз огѳланнынѳ эви. Анасы сананынѳ бир тарафындан дирег тарафкѳа насылдыр чанакѳ чѳльмеклерни ташый, Таз огѳлан толу чуваллар кирсете. Кѳомшулар эвлерине кире, бираздан чыкѳа, саѳлыкѳлаша, Анасы оларны босаѳадан озѳара.

(Азбарда)

Таз огѳлан: Ана! Мен бир шей тюшондим. Эвленедем.

Анасы: Не де яхшы шей тюшондинѳ, огѳлум! Ишимиз юрюшип башлады! Эбетте, азбар, эв ишлерине манѳа бир ярдымджи керек. Эм де санѳа аякѳдаш. Эм де торунчыкѳ чокѳтан истейим. Коюмизден бир кѳыз бегендинѳми? Кимдир о? Кимнинѳ кѳызы?

Таз огѳлан: Падишамызнынѳ!

Анасы: *(шашып)* Огѳлум! Саѳлыгѳынѳ ериндеми? Сыджагѳынѳ ѳкѳмы? Кѳурсагѳынѳ бурмаймы? Сен чылдырдынѳмы?!!!

Таз огѳлан: Ярын саба Падишанынѳ сарайына барынѳыз да, падишамыздан кичик кѳызыны манѳа соранѳыз!

Анасы: Текмилѳ чылдыргѳансынѳ! Мени сарайгѳа дегилѳ, кѳапусына биле кѳоймазлар!

Таз огѳлан: Риджа этем, аначыгѳым! Мен падишанынѳ кѳызыны пек бегендим, онѳа эвленедеге истейим!

Анасы, бираз шубеленип, азырлана, устюндеки урбасыны денѳиштире, Хансарайнынѳ кѳапусына келе. Кѳаравуллар оны кѳувалай. О бир даа бара. Экинджи кере оны кѳапудан кирсетелер.

3 сана

Падишанын сарайында. Падиша тахтта отура. Узеринде Таз огълан.

Падиша (*пенджереге бакъып, мемнюиетсизликнен*): Аферин санъа, Таз огълан! Алтын юкленген кыркъ деве азбарыма кетир дедим. Кетирдинъ. Отуз докъузы – алтын юкю. Бир данесине не себептен алтын юклемединъ?

Таз огълан: (*сейирджилерге*) Отуз докъузгъа алтыным етти, шукюр. Амма кыркъынджыгъа азлыкъ этти. (*Падишагъа*) Падиша азертлери, кыркъынджыгъа да алтын юклесем, анам джаяв келеджекми? Азиз анамнынъ кыймети бутюн бу кервандан буюктир. Онынъ ичюн оны кыркъынджы девеге минсетим, сарайынъызгъа тешриф буюрдыкъ.

Падиша: Айды, сен берген сёзюнъни туттынъ, энди мен де санъа ишандыргъанымы япмагъа меджбурым. Кичик кызымны санъа бередем. Тоюнъызны ярын этермиз. Шимди девлет ишлеримнен мешгъуль оладжам, сагълыкънен къалынъыз! (*кете*)

(зияфетке азырлыкъ башлана, кызлар табакъларнен мейва ве татлылыкълар кетирип тизелер, сакъчы йигитлер ойнайлар. Зияфетке Падиша, Таз огъланнынъ анасы, Падишанынъ кызы, Таз огълан ве чешит мусафирлер келе. Ойнайлар, шенъленелер. Ве яваи-яваи дагъылалар.

Таз огъланнынъ къадесине насылдыр ичимлик кьойгъан сонъ, о, юкълап къала. Шу арада, падишанынъ бир хызметчиси, дуйдурмайып, тылсымлы къушакъны хырсызлап кете. Таз огъланны исе сарайдан, къолундан-аягъындан тутып, чыкъарып аталар)

4 сана

Таз огъланнынъ эви. Анасы эв ичинде озъ ишлеринен долана. Таз огълан ятакъта. Озюне келип:

Таз огълан: Ана!

Анасы: Ах, гъарип эвлядым! Санъа падишанынъ кызы керек олдымы?! Коюмизден бир ляйыкъ союна эвленмейсинъми. Котек де ашадынъ.

Тылсымлы кѳушагъынъдан да марум кѳалдыкѳ. Парамыз да мына-мына битеджек.

Таз огълан: Ана, кѳайда меним кѳавалым. Джаным янып-кюйди. Кѳавал чаладжам. Инълесинъ, юрегим инълегени киби.

Анасы кѳавалны кетирип, Таз огълангѳа туттура. О, ахылдап-вахылдап, тѳшеги устюнден котериле, чалмагѳа башлай.

Кѳавалнынъ давушы чыкѳкѳанынен, эвге эки аскер кире. Таз огълан чалмакѳны токѳтата. Таз огъланнен анасы шашкѳын бакѳалар. Таз огълан кене чала, даа эки аскер эвге кире. Бир кѳач кере чалып, токѳтай. Ве бироздан пенджереге бакѳып, шаша:

Таз огълан: Ана! Анда бинъ аскер бар гѳалиба! Кѳавалнынъ да тылсымы бар экен! Бир ордуны асыл этти!

Аскер: Таз огълан! Биз санѳа хызмет этеджекмиз. Сен бизим сераскеримиз ол! Дженклешмеге керек олса, бизлер азырмыз!

Таз огълан: Падишагѳа дженк илян этем! Юрюнъиз, аскерлерим!

(Дженк. Уруш. Падиша Таз огъланнен кѳана-кѳаршы туралар. Бабасы ичюн сакѳынып, огге Падишанынъ Кѳызы чыкѳа ве ойнамагѳа башлай. Таз огълан оны корип, озюни ве аскерлеини унутып, кѳавалыны чыкѳара ве чалмагѳа башлай. Аскерлер гѳайып ола. Таз огъланны Падишанынъ аскерлери котеклеп кѳувалай. Таз огълан зар-зорнен эвлерине келип чыкѳа. Азбаргѳа киргиненен кучѳлю ягѳмур башлай)

Таз огълан: Ана! Ана! Тез ол, улукѳны чыкѳар. Багѳчамызгѳа сувны догѳуртып кѳояйым! Сыджакѳтан топракѳ чатлап-чатлап кетти.

Анасы улукѳны чыкѳара. Таз огълан улукѳны кѳуруштыра. Эвге кире.

5 сана

Таз огъланнынъ азбары. Таз огълан эки балабандан-балабан сепет алма кирсете, артындан анасы да бир толу сепет кетире.

Анасы: Аллагъа бинъ шукюр, беректимиз не де бол олды! Анавы ягъмурдан сонъ багъчамыз бирден денъишти! Бакъ бу алмачыкъларгъа! Алмачыкъ дегиль, оюнджачыкълар!

Таз огълан: *(бир алманы тишлемезден эвель)* Эээ, о, демек, улукънынъ тылсымы эди! *(Алманы тишлей, ве шу дакъкъада бир шейлер олып кече, о озь-озюнен айланып башлай, анда-мында атыла, санадан кете ве башында бойнузлары олгъан тарзда къайта)*

Анасы: *(къоркъкъанындан)* А-ааааа! А-ааа!

(Бир пытакъны узип, бойнузлы огълундан озюни къорчалайджакъ ола. Огълу пытакъкъа эгиле, бир япрагъыны узип ашай ве бойнузларыны башындан чекип ала)

Анасы: *(къоркъкъанындан)* А-ааааа! А-ааа!

Таз огълан: Мен анъладым! Бу тылсымлы алмачыкъларыны Падишамызгъа барып сатарым. Бундан сонъ онынъ къызы – менимки олур!

(Таз огълан сарай къапусына бара, отуруп ерлеше, алмаларыны сатып башлай. Муштерилер келип кете, о кимсеге алмасыны сатмай. Падишанынъ хызметчиси келе, алмаларны юкленип сарайгъа алып кетелер. Таз огълан эвине шенъ кейфте къайта.)

Таз огъланнынъ азбары. Таз огълан анасынен азбар ишлеринен мешгъуллер. Азбарларына бир сюрю бойнузлы адамлар кире. Падиша, онынъ къызы, ве даа бир-эки адам. Базан мунърей, къой киби къычыршалар.

Падиша: Таз огълан! Динъле мени, Таз огълан! Эгер де бу бизим белямызгъа чаре тапмасанъ, башыны кестиририм!

Таз огъланнен анасы шакъылдап кулелер.

Таз огълан: Истесенъ, ойле эмир бер! Амма, бу белянъызгъа чаре тапсам, къызынъны да, девлетни де манъа теслим этмеге сёз бересинъми?

Падиша: Ойле олмаз!

Таз огъланнынъ анасы «Мачик! Мачик!» деп, падишанынъ хызметчисине пытачыкътан бир япракъ узип, ашата. Башындан бойнузларыны чекип ала.

Падиша: *(нек буюк зорлукънен)* Яхшы! Разым! Къызым да, тахтым да сениньки олсун! Ёкъ эт бу бойнузларымы!

Таз огълан: Эр кес эшиттими?

Падиша: Деллял илян этсин эмиримни!

Деллял: Падиша азрети къарарынен бундан башлап девлетимизнинъ укюмдары Таз огълан ола! Эшитмедим, деменьиз!

Таз огълан: Ана! Бу башкъа адамнынъ малына къаст эткен, адалетсиз Падишагъа даа да дуюлгъан бир джеза керек эди, амма! Мен энди сѣз берген сонъ, оны тутмакъ керегим!

Анасы бойнузлыларгъа ярдым эткен сонъ, олар къуванып ойнап башлайлар. Санагъа эки тарафтан давул-журналы чалгъыджылар чыкъа, табакъларда емишлер ве татлылыкълар олгъан къызлар ойнай. Шеньлик. Падишаны ве берабер кельген хызметчилерини Анасы софрагъа отурта, оглерине къаве къоя.

Сананынъ огюнде Таз огълан Падишанынъ къызына бир шейлер айта, о инатлана. Таз огълан онъа бир гульдесте узата. Падишанынъ къызы оны разылыкънен ала.

Шу дакъкъа Таз огълан сейирджилерге бетини чевирип, козь къыма.

Перде эне.

09.12.18

Майе Сафет